

Unga killars upplevelser av faktorer i kamratgruppen
som förstärker deras brottsliga beteende

Shanty Agoes

Handledare: Münevver Malgir
PSYKOLOGI III, 30 HP, VT-2009

STOCKHOLMS UNIVERSITET
PSYKOLOGISKA INSTITUTIONEN

UNGA KILLARS UPPLEVELSE AV FAKTORER I KAMRATGRUPPEN SOM FÖRSTÄRKER DERAS BROTTSLIGA BETEENDE¹

Shanty Agoes

Ungdomsbrottsligheten ökar och en allmän uppfattning i samhället råder, att ungdomar begår brott i sällskap av kamrater. Undersökningens syfte var att söka förståelse och kunskap för upplevda bidragande faktorer inom kamratgruppen som gör att vissa unga killar begår brott. Kvalitativa intervjuer genomfördes med sju killar mellan 16 och 25 år, alla med erfarenhet av brottslighet. Råmaterialet analyserades utifrån tematisk analysmetod. Resultatet visade att gruppen uppfyllde individernas identitetsskapande behov. Likaså var gruppmedlemskapet en faktor där individerna sökte sig till en fristad med likasinnade personer att känna gemenskap med. Lojalitet var även ett framträdande begrepp, som bottnade i oviljan att svika kamratgruppen liksom hederskodexet att inte ”gola”. Resultatet vittnar om att upplevelsen av sitt egenvärde, bilden av vad vänskap är samt strävan efter gemenskap kan dras till det yttersta och därmed leda till brottsligt beteende, allt för att passa in – ”*jag gjorde ju bara som alla andra*”.

Media uppmärksammar nuförtiden allt mer ungdomsbrottsligheten. Med anledning av bland annat en dödsmisshandling år 2007 av en ung kille på Kungsholmen i Stockholm tog en debatt kring ungdomsvåldet fart och i samband med det startades även organisationer som skulle verka förebyggande mot våld. Detta tyder på att ungdomsbrottsligheten är ett kontinuerligt och oroväckande samhällsproblem, dels för att brottslighet bland ungdomar utgör en stor del av brottsligheten i Sverige totalt sett och dels därför att individer som redan i tidig ålder utför brottsliga handlingar löper större risk att utveckla en kriminell livsföring (BRÅ, 2000). I de fall där brotten uppmärksammas i medierna talas det om ungdomsgäng och grupper av ungdomar som utför brotten, dock nämns det sällan vilka faktorer som kan tänkas ligga bakom det brottsliga beteendet. Den bild av ungdomsbrottslingen som råder är att de är ett hot mot samhället och att de ska straffas, däremot läggs det inte särskilt stor vikt vid att försöka förstå varför de i så ung ålder har hamnat snett (Garbarino, 2000).

Brottslighet är ett omdiskuterat begrepp som är svårdefinierat och det tycks inte finnas en benämning som omsveper begreppet i sin helhet, men för att försöka tydliggöra begreppet brottslighet kan det vara lämpligt att presentera nationalencyklopedins definition; ”Sammanfattande benämning på begångna straffbelagda handlingar” (Nationalencyklopedin, 2009). Dock utgör den definitionen endast de brott som fått rättsliga påföljder i form av straff. Dessutom är det värt att poängtera att vad som är ett brott också bestäms av människor i samhället och den kulturella sfär som infinner sig, vilket innebär att utöver den enorma och breda lagstiftning som råder är det också samhället som skapar ytterligare normer för vad som är accepterat och icke accepterat

¹ Ett stort tack tillägnas min handledare Münevver Malgir, som kommit med kloka råd och gott stöd under arbetets gång. Samt tackas kontaktpersonen och respondenten Johannes Dahlström på Unga Kris. Slutligen riktas ett stort tack till övriga respondenter som deltog i studien.

beteende, vilket är moralbaserat. Därmed behöver ett brott enligt samhällets regler inte bli ett föremål för lagsystemet (Dunér & Haglund, 1974). I den aktuella undersökningen definieras brottslighet som avvikande beteenden som strider mot lagar där fokus ligger på själva handlingen. Begreppet ungdomsbrottslighet avser därför brott utförda av ungdomar (Estrada & Flyghed, 2007).

Begreppet ungdom avser individer mellan 13 och 20 år (Hwang & Nilsson, 2006). Ungdomsåren utgör den period i livet då individen inte längre är ett barn men fortfarande inte har blivit vuxen. Detta är skillnader inte enbart i form av ålder utan även i den biologiska, sociologiska samt psykologiska utvecklingen (Estrada & Flyghed, 2007). Det är under dessa år som relationer till jämnåriga kamrater blir mer betydelsefulla och därmed hamnar också föräldrarna i allt mindre fokus. Istället tar ungdomarna efter sina kamrater eftersom det finns en inre önskan hos ungdomar att "vara som alla andra" (Hwang & Nilsson, 2006). Detta menar även Havnesköld och Mothander (2003) som påpekar att det är kamraternas inflytande som är särskilt viktig då det för de unga individerna är av yttersta vikt att få vara en i gänget, att känna gemenskap och bli accepterad bland kamraterna. Detta trots familjens och andra vuxnas inflytande som givetvis också är betydelsefull under denna period.

Utvecklandet av kamratgruppens roll sker redan vid en ålder mellan 6 och 7 år, och det är under denna tid som individens skapande av sin identitet alltmer börjar ske i två olika läger, i familjegruppen samt i kamratgruppen. De unga individerna behåller däremot gärna den trygghet som finns hos familjen men samtidigt breddar de sina gränser för anknytning och kan därför skapa anknytande relationer även till sina kamrater (Havnesköld & Mothander, 2003). Enligt Harris, (1995, ref. i; Havnesköld & Mothander, 2003) strävar människan mot att efterlikna en referensgrupp av jämnåriga snarare än sina föräldrar, det vill säga att barn inte försöker ta efter de vuxna utan det är de andra barnen som är den största inspirationskällan beträffande språk, värderingar och beteende, trots att det strider mot föräldrarnas normer och uttrycksmönster. Dessutom är det centralt att ha status i kamratgruppen där pojkars gemenskap kan beskrivas som handlingsinriktad där att duga, prestera och våga är viktiga aspekter för att få en given roll i kamratgruppen (Johansson, 1995, refererad i; Fondén, 2007).

Enligt Garbarino (2000) upplever övergivna ungdomar känslan av meningslöshet och i deras fall blir känslan av gemenskap betydelsefull liksom att ha en identitet – bättre med en negativ självbild än ingen alls. Detta tyder på att individer som är vilsna och inte har en klar mall över hur en god människa agerar, söker sina svar på annat håll där trygghet och gemenskap erbjuds. Uddén (2000) har bedrivit forskning kring brottslighet bland unga killar och har där genom djupintervjuer med sex unga killar kommit fram till att ungdomarnas identifikation med sina kamrater kan ha påverkats av den uteblivna förebilden under uppväxten. Uddén (2000) menar att om förebilden inte finns tillgängligt försöker pojken istället vända sig till någon annan vuxen, om det i sin tur inte lyckas är det de jämnåriga kamraterna som blir den största inspirationen.

Det råder en allmän uppfattning i samhället om att ungdomar begår brott i sällskap av kamrater och där gruppens karaktär av interna relationer påverkar individer att utföra brottsliga handlingar (Sarnecki, 2007). I en omfattande enkätstudie av Ring (1999), utförd på cirka 5 000 elever i årskurs nio visade resultatet ett mycket tydligt samband mellan kamraters inställning och tolerans till brott och eget brottsligt beteende. Vidare

fann Ring (1999) ett samband mellan ungdomars tendens att bli brottsbelastade och att umgänge sker på kvällarna, med äldre eller fler kamrater. Det starkaste sambandet som kunde urskiljas i undersökningen var sambandet mellan umgänge med brottsbelastade kamrater samt egen brottsbelastning. Hirschi (1969, refererad i; Sarnecki, 2007) beskriver i sin teori om sociala band att goda relationer kamrater emellan, även om kamraterna också är brottsligt aktiva, kan verka brottsförebyggande. Dock menar Sarnecki (2007) att den teorin inte är något som praktiseras i verkligheten, där begår ungdomar brott influerade av sina kamrater som oftast själva är brottsbelastade. Ring (1999) kritiserar även teorin om sociala band och menar att det som istället verkar hämmande är starka sociala band till familj samt skola. Däremot har starka sociala band till kamrater ingen större påverkan på ungdomars brottslighet då han i sin undersökning inte fann något samband mellan att komma väl överens med sina kamrater och brottsligt beteende.

Gottfredson och Hirschi (1990) har utvecklat en teori om självkontroll vilken innebär att en person med låg självkontroll har en ökad risk att begå brott jämfört med personer som har hög självkontroll. Individer med låg självkontroll karakteriseras av exempelvis rastlöshet där de snabbt tröttnar på långvariga aktiviteter och istället söker aktiviteter som kan ge dem omedelbar behovstillfredsställelse. De tänker sällan långsiktigt eller på konsekvenser utan handlar för stunden. Det innebär således att individer med låg grad av självkontroll har svårare att undvika brott som för dem vanligtvis uppfattas som ett äventyr. Teorin om självkontroll hänger ihop med Zuckermans (1994, refererad i; Ring, 1999) teori om "sensation seeking" det vill säga spänningssökande. Teorin innebär att personer som har spänningssökande egenskaper tenderar att söka sig till upplevelser som innefattar spänning och fara samt fysiska, sociala, legala och finansiella risker. Detta styrks av Ring (1999) som menar att individer med spänningssökande egenskaper är mer mottagliga för illegala kamratinfluenser som ofta innehåller förslag på spännande aktiviteter. Även Harris (1998, refererad i; Garbarino, 2000) har i sin forskning kommit fram till att barn som besitter olika karaktärsdrag löper större risk att hamna i brottsliga sammanhang, till dessa karaktärsdrag hör bland annat hög aktivitetsnivå, brister i empatiska förmågor, tendens till att bli uttråkad och rastlös samt spänningssökande egenskaper.

I en studie som BRÅ (2006) genomfört på totalt 7 449 elever i årskurs nio, med nästan lika antal deltagande killar och tjejer, visar resultatet att det är vanligare bland unga killar snarare än unga tjejer att begå brott. Resultatet från alla undersökta brottsrubriceringar, det vill säga; stöld, skadegörelse, våld, och narkotika, visade att killarnas procentandel var genomgående högre än tjejernas. Exempelvis var det 58, 1 procent av de tillfrågade killarna som uppgav att de begått brott i form av stöld, medan det under samma brottsrubricering endast var 46, 3 procent av de tillfrågade tjejerna.

Det må finnas en rad intressanta bakgrundsfaktorer som kan leda till brottslighet bland ungdomar, men till föreliggande studie avgränsas detta fenomen till endast kamratgruppen. Dessutom sker en avgränsning gällande kön, eftersom statistik visar att brottslighet bland unga killar är mer frekvent än bland unga tjejer, har det till föreliggande studie valts att enbart fokusera på unga killars brottslighet. Undersökningen avser att ha ungdomsperspektivet som utgångspunkt.

Syftet med undersökningen är att få en kunskap för vilka faktorer inom kamratgruppen som upplevs påverka en del unga killar att begå brott. Samt få förståelse för på vilket sätt de unga killarna upplever att det brottsliga beteendet förstärks av kamraterna.

Metod

Undersökningsdeltagare

Till föreliggande studie valdes urvalsgruppen av unga killar mellan 16 och 25 år som antingen befinner sig eller har befunnit sig i brottslighet, samt att de skulle ha kommit i kontakt med rättsväsendet på ett eller annat sätt. Därmed var urvalet delvis handplockat då respondenterna skulle passa in på ovan beskrivning för att kunna delta i studien. Ungdomsperspektivet var av största intresse för att skapa en så realistisk bild av fenomenet som möjligt. Det totala antalet respondenter blev slutligen sju stycken varav medelåldern var tjugo år.

Presentation av respondenterna

De respondenter som medverkat i studien har alla ett brottsligt förflutet i mer eller mindre utsträckning. Alla är anonyma förutom projektledaren på Unga Kris, Johannes Dahlström som valt att omnämnas med sitt riktiga namn.

Safet, 16 år – påbörjade sin brottsliga bana som tolvåring och hade en position som ledare inom kamratgruppen. Han polisanmäldes nyligen för olaga hot, men det var mestadels slagsmål som Safet ägnade sig åt. Han har aldrig blivit dömd. Polisanmälan blev hans vändpunkt och idag går han sista året på högstadiet och hoppas på att få bli bilmekaniker. Han är mycket engagerad i organisationen Friends samt i antivåldsfrågor och har precis påbörjat ett samarbete med föreningen ”Stoppa gatuvåldet”.

Nicco, 17 år – började begå brott när han var tretton år. För mindre än fyra månader sedan tog han avstånd från brottsligheten. Han har varit i kontakt med rättsväsendet ett flertal gånger för bland annat, inbrott, narkotikabrott och misshandel och vid ett tillfälle suttit i ungdomshem. Nicco är idag ren och umgås mycket med sin flickvän och i sommar ska han läsa upp sina betyg så han blir behörig till gymnasiet.

Jonte, 18 år – är den respondent som var yngst när han begick sitt första brott, som sjuåring bröt han sig in i grannhuset. Jonte har varit inblandad i fall med bland annat grov misshandel, inbrott, grov skadegörelse och brott mot knivlagen. Tidigare har han aldrig blivit dömd för något utav brotten men suttit i polisförhör vid ett par tillfällen. Han har nyligen genomgått en rättegång och väntar i dagsläget på sin dom. Jonte vet inte riktigt vad hans planer är, han säger att det beror på hur rättegången slutar.

Baffe, 20 år – vid fjorton års ålder började han begå sina första brott och idag har han skött sig i cirka sex månaders tid. Anledningen till att han ville göra en positiv förändring i sitt liv var andra gången han muckade, då han kände att det fick vara nog. Baffe har dömts för bland annat rån och misshandel. Han är i dagsläget arbetslös men funderar på att så småningom ordna ett slutbetyg på Komvux.

Crille, 20 år – har aldrig blivit dömd och det var ungefär två år sedan han lämnade livet som brottsling bakom sig. Som tolvåring testade han droger för första gången och det

eskalerade till ett beroende av diverse narkotikaklassade preparat. Stöld, inbrott, rån och narkotikabrott var vanligt förekommande i Crilles liv. Crille är idag fri från sitt missbruk, hans stora intresse är reggaemusik och är även med och anordnar den årliga reggaefestivalen i Uppsala.

Espen, 24 år – har varit tungt belastad med brott av grövre karaktär så som människorov, grov misshandel, narkotikabrott och utpressning på sin lista. Dock har han sluppit undan rättsliga påföljder men väl varit i kontakt med polisen en rad olika gånger. Hans brottsliga bana tog fart vid en ålder av fjorton år och fortsatte tills han var ungefär tjugo år. Han hade en ledarposition inom gruppen. Espen arbetar inom ekonomi och lever idag tillsammans med sin sambo under ordnade förhållanden. Han har dubbla examen, bygg- och fastighetsekonomi samt civilekonomi.

Johannes, 25 år – började använda droger när han var tolv år och missbrukade allt eftersom tyngre och tyngre droger. Inbrott, rån, narkotikabrott och misshandel är exempel på brott Johannes varit inblandad i. Det är snart tre år sedan han påbörjade sin drogavvänjning och är numer helt ren. Han har idag arbetat upp sig till projektledare för Unga Kris i Uppsala och är mycket engagerad i diverse projekt runt om i Sverige som berör brott bland ungdomar. Han har lastbilskort och drömmer om att en dag få köra lastbil på heltid.

Datainsamling

Data samlades in genom enskilda intervjuer med respondenterna. Valet av enskilda intervjuer framför gruppintervjuer baserades på det känsliga ämne som skulle angripas och med hänsyn till deltagarnas integritet, samt för att minimera risken att låta respondenternas svar påverkas av de andras närvaro. Dessutom var tanken att intervjun skulle ha större möjlighet att formas som ett samtal mellan två individer och i största möjliga mån framkalla respondenternas vilja att dela med sig av sina erfarenheter samt få uttömmande och djupgående redogörelser. Därför var det viktigt att upprätthålla en diskret status för att inte pådriva en maktrelation som kunde få respondenterna att känna sig otrygga samt underlägsna inför intervjuledaren (Kvale, 1997). Dessutom var grundinställningen att under alla intervjuer bibehålla en neutral inställning utan värderingar, samt att det var respondenterna som var experterna och satt på den information och kunskap som skulle ligga till grund för studien.

Inför intervjuerna utformades en semistrukturerad intervjuguide efter bearbetning av litteratur kring ämnet, med relativt öppna frågor samt förberedda stöd- och följdfrågor. Dock bör det tas i beaktning att stödfrågorna endast användes i de fall det ansågs behövas mer uttömmande svar. Dessutom avsåg de följdfrågor som angivits i intervjuguiden endast fungera som en mall eller riktlinjer för att i största möjliga mån följa den röda tråden utan att på något sätt avbryta respondentens uttalanden, därmed ställdes inte alla de frågorna och likaså tillkom spontana följdfrågor. Det huvudsakliga syftet med intervjuguiden var att ge respondenten utrymme att fritt berätta kring det tillfrågade.

Via telefon kontaktades den ideella organisationen Kris (Kriminellas Revansch i Samhället) i Stockholm men blev därifrån hänvisad till Kris i Uppsala på grund av omorganiseringar på Stockholmskontoret. Där anträffades projektledaren för Unga Kris, det vill säga den avdelningen på Kris som vänder sig till ungdomar. Enligt

överenskommelse med projektledaren formulerades ett mail med en kort presentation av studiens övergripande syfte samt de etiska riktlinjerna. Baserat på det mailet tillfrågade projektledaren ungdomar som var medlemmar inom Unga Kris och föll inom ramen för de kriterier som gällde i studien. Deltagandet var frivilligt och av de tillfrågade, som var av okänt antal, var det fyra stycken som ville delta i studien samt att projektledaren själv erbjöd sig att medverka, därmed var det fem respondenter från Unga Kris som ställde upp på enskilda intervjuer. Via en representant för en utställning om ungdomsvåld på Polismuséet i Stockholm tilldelades kontaktuppgifter till en ung kille som deltagit i utställningen. Via samma mail som sändes till projektledaren på Unga Kris tillfrågades han om att delta i undersökningen och gav snabbt sitt samtycke. Den sjunde respondenten kontaktades via telefon, efter ett tips från en bekant till författaren som var medveten om ämnesvalet och urvalskriterierna. Respondenten delgavs vid telefonsamtalet all behövlig information samt tillfrågades han om deltagande, samtycke gavs.

Vid den första kontakten med respondenterna meddelades de om att intervjuerna skulle spelas in och samtycke gavs från samtliga, i samma skede bestämdes en tid och plats för intervjuerna. Upptagningsformen för intervjuerna var ljudinspelning med hjälp av en mp3-spelare. Med respondenterna från Unga Kris bestämdes att författaren skulle åka till Uppsala, för att genomföra intervjuerna på deras kontor. Väl på plats fick de själva välja vem som skulle inleda, syftet med det var att de inte skulle känna sig påtvingade att börja vilket skulle ha kunnat leda till nervositet och ångslan. Det tycktes vara så att den respondent som valde att börja var bekant med intervjusituationer sedan innan. När den första intervjun avslutades ombads den intervjuade att inte tala om för de andra om vad det hade samtalats kring och vilka frågor som ställdes. Detta för att de andra skulle ha exakt samma förutsättningar som den första respondenten att intervjuas samt för att deras svar skulle komma spontant utan att ha tänkt ut svaren i förväg. Efter att fyra intervjuer hade genomförts fanns det ingen tid kvar att genomföra den femte och sista, därför bokades den sista intervjun in vid ett senare tillfälle men på samma plats. Den intervju som stod näst på tur var med respondenten från Polismuséets utställning. Han fick möjlighet att själv välja en plats som han kände sig bekväm i och bekant med, vilket var på ett relativt lugnt café i centrala Stockholm. Den sjätte intervjun som genomfördes därefter var med respondenten som författaren kommit i kontakt med via en bekant. Respondenten fick även i detta fall själv välja plats för intervjun vilket blev i hans egen hemmiljö. Den sista intervjun som genomfördes var med projektledaren, som skedde på samma plats i Uppsala som med föregående respondenter från Unga Kris.

På grund av det känsliga ämnet som studien syftade till samt att en del av deltagarna inte ännu hade nått myndighetsålder var det viktigt att presentera de etiska riktlinjerna korrekt och tydligt. Enligt Vetenskapsrådets (2009) forskningsetiska principer skall vårdnadshavare till respondenter som är under femton år ge sitt samtycke, därmed var sexton år den nedre gränsen på åldersintervallet. Till samtliga respondenter gavs vid första kontakten samt vid intervjutillfället en kort presentation av det övergripande syftet och att intervjuerna avser att ligga till grund för en C-uppsats i psykologi på Stockholms Universitet. Det utdelades information om de etiska riktlinjerna. Dels att deras deltagande helt och hållet var frivilligt och att de när som helst under intervjun fick avbryta eller välja att avstå från att svara på en fråga som av dem ansågs obekväma. Till riktlinjerna hör även konfidentialitet, därmed informerades respondenterna om att de under hela undersökningen skulle förbli anonyma och att allt material skulle behandlas

konfidentiellt där endast författare, handledare och opponent kan ta del av råmaterialet. Det poängterades även att varken deras redogörelser eller beteende skulle bedömas och att det varken fanns korrekta eller inkorrekta svar, detta dels för att minimera känslan av prestationskrav och dels minimera risken att de skulle svara som de trodde förväntades. Efter samtliga intervjuer meddelades respondenterna om möjligheten att få ta del av det färdiga resultatet av undersökningen, därmed gavs kontaktuppgifter för eventuella frågor eller annan uppföljning.

Ingen av respondenterna avstod från att svara på frågorna och inte heller var det någon av dem som avbröt intervjun. Intervjuerna tog cirka 30 till 80 minuter, och det inspelade materialet avlyssnades och transkriberades därefter ordagrant där endast små korrigeringar från tal- till skriftspråk gjordes utan att på något sätt påverka innebörden eller sammanhanget av berättelserna, syftet med det var att underlätta för läsaren.

Analys

Den analysmetod som tillämpades i den aktuella studien var den tematiska analysmetoden som innebär att det empiriska materialet skall sammanställas i form av lämpliga teman. Analysen var såväl induktiv som deduktiv. Induktiv så till vida att den insamlade datan låg till grund för de teman som presenteras efter noggrant analysarbete i resultatdelen. Deduktiv på det sättet att de teman som valdes ut även kan kopplas till litteraturgenomgången som genomfördes och den intervjuguide som utformades (Langemar, 2007).

Det transkriberade materialet lästes igenom ett par gånger för att bilda en uppfattning och få en övergripande helhetsbild samt urskilja eventuella mönster i respondenternas berättelser (Dyer, 2006). Därefter markerades intressanta citat och noteringar i form av nyckelord i marginalen gjordes. Nyckelorden sammanfattades sedan och översattes till flera övergripande preliminära teman, vilka fungerade som utgångspunkt för det fortsatta analysarbetet. Återigen lästes transkriberingarna igenom, varefter de teman som framställts kunde sammanfattas och översättas till mer konkreta och specifika teman som dock ännu var provisoriska. De citat som hade markerats kopierades och klistrades in i ett nytt dokument med de preliminära temana som rubriker, vars syfte var att få en klarare översiktsbild av det hela, och så fortskred arbetet med respektive tema, tills alla uttalanden som berörde temana hade valts ut och klistrats in. Analysarbetets nästa punkt var att på nytt reducera och komprimera det nya materialet med de utvalda citaten där endast de mest representativa uttalandena lämnades kvar medan resterande togs bort. När den uppgiften avslutades korrigerades och omformulerades temana som hittills endast varit provisoriska, och slutligen kunde tre teman urskiljas. Efter ytterligare noggrann bearbetning av det komprimerade materialet utformades underrubriker till vardera temat för att tydliggöra temat.

R e s u l t a t

Resultatet består av de huvudfynd som ansågs vara de mest framträdande i respondenternas utsagor, vilka presenteras under följande rubriker med efterföljande underrubriker; *Identitetsskapande faktorer* – förebilder att se upp till, att förtjäna respekt genom rykte och våld samt hierarki och status. *Grupptillhörighet* – gruppen som fristad

samt liknande egenskaper och intressen. *Lojalitet gentemot kamratgruppen* – svårighet att banga samt hederscodex att inte gola.

Identitetsskapande faktorer

Ur samtliga respondenters redogörelser framkom det tydligt att accepterandet från kamratgruppen och den respekt de fick från sina kamrater uppfyllde deras hävdelsebehov. De betonade betydelsen av att passa in samt värdet av att skapa en identitet inom gruppen. Genom att anpassa sig efter gruppens förväntningar kunde de möjliggöra chansen av att bli accepterade. Det gällde att ställa upp när det behövdes och inte visa sig svag eller rädd. Lyckades de med att vinna kamraternas förtroende skapades en känsla av att ”vara någon”, vilket vissa av respondenterna värderade högt. Likaså förefaller det vara betydelsefullt att imponera på sina kamrater.

”Folk skulle tycka att jag var nånting, det är klart...man vill aldrig vara nån som inte är nånting, det är klart du behöver...du vill visa att du inte tänker backa ur eller att nån inte ska våga bråka med en /../ Det är nästan...nummer ett, det är ju klart man vill ju inte vara en nolla, man vill ju visa att även om man är hur liten som helst så kan man vara hur stor som helst.”

”Jag skulle bevisa mycket...hela tiden...passa in liksom, det skulle jag absolut göra och så skulle jag helst vara värst.”

”Det var ju mycket grupptryck ändå...man vart ju som dom var...att vara en i gänget, typ passa in var ju liksom allt...om de accepterade en blev man ju, man mådde ju bra...sen fick jag ju mer förtroende...jag fick mer uppgifter typ gjorde sån där research innan ett brott /../ sånt fick man göra och det var ju en skitviktig grej, så man kände sig viktig, att de verkligen behövde en.”

”Jag har liksom varit duktig på att mecka iordning [förbereda drogerna] och så här /../ och det gjorde ju att man liksom fick lite mer så där uppmärksamhet av polarna, de bad mig om hjälp så helt klart ville man ju typ impa på alla, eller iallfall göra nåt som de tyckte var grymt.”

”Det [att skryta] är vanligt, det tror jag definitivt...det är ju för att man vill att folk ska veta vad man gjort helt enkelt, det är nog mycket det här att man ska imponera och visa sig tuff inför polarna, det är viktigt, det betyder mycket, eller det gör att man betyder mycket, något.”

Förebilder att se upp till.

Att ha någon att se upp till och sträva efter att efterlikna var en förhållandevis återkommande faktor som respondenterna uppgav. De beskrev att de såg upp till och inspirerades av äldre kamrater inom eller utanför gruppen. Att få vara med de äldre killarna tycktes uppfylla stora behov hos några av respondenterna där de äldre och mer erfarna kamraterna verkade fylla ett tomrum efter avsaknaden av en god fadersgestalt. De uttryckte att de i viss mån kände sig vilsna eftersom de inte haft någon manlig förebild att vägledas av, istället idealiserade de sina äldre kamrater och utsåg dem till nya förebilder att ta efter.

"Han var helt klart min förebild, hade ju inte farsan i närheten...jag ville vara som han [sin äldre kamrat], 'så där vill jag också bli när jag blir stor'."

"Jag kände ju nån som var äldre än mig, fem år äldre, han var sjutton och jag var tolv...han var som en förebild, det blev ju så, jag var ung /../ jag var ju vilsen. Han höll ju på med det [droger] så då blev det så att jag rycktes med i det också, det krävs ju alltid en annan för att man ska prova första gången."

"Paradoxalt nog så var de ändå mina förebilder även om de är tungt kriminella och har en lång meritlista av grova brott."

"Det var väl umgänget liksom, vad de gör och som man också kanske egentligen inte vill göra men gör det bara för att...så man glider med lite bara så där...och sen umgås man med äldre folk som man kanske ser lite upp till, typ så."

En av respondenterna som nu i efterhand har reflekterat mycket kring vänskapen och de band som knutits under åren tillsammans med kamratgruppen, har i och med detta kommit fram till att det även måste ha funnits ett ömsesidigt utbyte mellan yngre och äldre kamrater. Det föreföll vara så att de yngre hade en slags storebror att luta sig mot medan de äldre kamraternas självkänsla förstärktes av uppmärksamheten från de yngre som de erhöll.

"Det var lite mer storebror- och lillebrorgrej /../ man såg upp till dom...man fick följa med dom på lite tyngre ärenden...för deras skull kunde man göra mycket grejer /../ i utbyte fick man ju mycket mer respekt från andra kretsar för de visste att man umgicks med de här killarna /../ genom att jag hade kontakt med de här äldre killarna så fick jag mycket kärlek, och broderskapet att de tog hand om mig...och de kanske gillade att de hade nån som såg upp till dem, så det blev ett ömsesidigt utbyte...men av dem blev jag väldigt påverkad, det är nog därför jag känner starka band till dem även idag."

Det fanns även möjlighet till att omvända roller där den person som en gång varit den som såg upp till andra istället blev en inspirationskälla för dem. En av respondenterna uttrycker detta i det fall då han valde att bryta sig loss från droger och kriminalitet. Respondentens agerande mot slutet av sin karriär som ungdomsbrottsling samt det resultat han uppnådde bevisade för de andra kamraterna att det inte var omöjligt att lyckas även för de mest hopplösa fallen.

"De äldre hade blivit mer och mer som storebröder och de försökte verkligen få mig på bättre tankar och försökte inspirera mig att jag skulle ta ett steg i rätt riktning /../ så de pushade mig faktiskt, de var positivt inställda till att jag drog iväg från stan för drogavvänjning på behandlingshem och sen började plugga på högskola...och de tyckte väl kanske också att det var skönt att nån lyckades ta sig ur det, för då insåg de antagligen att det fanns en framtid även för dom också /../ festen var slut."

En av respondenterna redogjorde för ett annat perspektiv. Eftersom han var duktig på mycket, stark, intelligent, kunde ta bra och snabba beslut och även tala för sig, resulterade detta i att hans kamrater upphöjde honom till något slags ideal. Därmed fick

han en position som ledare vilket för respondenten blev hans identitet under åren som ungdomsbrottsling. Konsekvenserna av denna tilldelade roll ledde till att han var tvungen att leva upp till förväntningarna genom att bråka mer och ta större ansvar för andra medlemmar.

”Som ledare får man ju inte visa en svag länk och eftersom jag var duktig på mycket tror jag att folk vände sig till mig om de hade problem ../ så jag blev som en superhjälte för dom ../ till en början var det en skön känsla att ha makt över andra...men det kom till en punkt där man blev lite maktgalen ../ alla hade förväntningar på en att man alltid skulle bråka, alltid skydda alla...så jag fick verkligen inte säga nej till bråk.”

Att förtjäna respekt – genom rykte och våld.

Respekt var ett centralt begrepp i samtliga respondenters redogörelser, vilket de kopplade samman med ökat självförtroende och att de växte som personer. Eftersom det även fanns en inre önskan hos respondenterna att passa in och vara som alla andra var de därför tvungna att förtjäna sin plats i gruppen. Därmed var många av respondenterna beredda att gå väldigt långt för att respekteras av kamraterna. För att få respekt krävdes utförda handlingar som förväntades av dem, främst i form av våld.

”Våld var också en sån där sak man fick mycket respekt för, om man slog snabbt och hårt och inte var rädd för att gå emot om nån drog kniv.”

”Alltså om man slog nån så fick man respekt ../ jag ville vara bättre än alla andra, jag ville vara störst och ha mest respekt. Så för mig var det viktigt att få respekt typ genom att slå nån och att folk skulle bli rädda för en.”

Betydelsen av att ha ett rykte om sig var också något som påpekades. Rykten om genomförda slagsmål, styrka, aggressivitet, oberäknelighet och våldsamhet är exempel på egenskaper som kunde verka för respondenternas respektingivande identitet. Att vara fruktad och anses som farlig tycks vara något eftersträvansvärt. Några av respondenterna berättade att de ofta var inblandade i slagsmål på helgerna, med polis inblandad och andra ungdomar skapades det ett rykte. Slutligen nådde även ryktet kamratgruppen och därmed medföljde respekten från dem.

”Ryktet var extremt viktigt ../ väldigt viktigt...att folk är rädda för en, att folk flyttar sig när man kommer, att folk lämnar plats på en fest, att folk inte försöker blåsa en på pengar.”

”Man får ju respekt på fel sätt, det var ju typ mer att de var rädda för en och det är ju en himla skillnad...man växte ju som person typ, jag gjorde det iallfall...man fick ett rykte om sig att man var farlig.”

”Man slogs och så där, på gatorna...nästan varje helg var jag inblandad i ett bråk ../ man blev ju känd hos polisen tillslut och bland folk runt omkring, det ryktet nådde ju ens polare och då fick man mer respekt.”

Vid frågan om vilket som var viktigast, det vill säga att få eller ge respekt uttrycker sig en av respondenterna på följande sätt;

”Men det är absolut viktigast att få respekt, absolut...mycket viktigare att sätta sig på nån än att ge nån plats.”

Den respekt de talade om innefattade främst den respekt de fick från sina kamrater inom gruppen, snarare än den från utomstående även om den också spelade roll. Men det förefaller vara så att respekten som var till störst fördel är den från kamratgruppen eftersom deras åsikter och acceptans var avgörande för deras identitet och plats i gruppen.

”Respekt från mina polare är klart det som väger tyngst...egentligen skiter jag fullständigt i om nån snubbe på torget ger mig respekt, det är inte ett dugg viktigt för mig att sätta respekt i nåt så kallat offer...utan det var mest från polarna respekten var det största bidraget och vad polarna tyckte och sånt.”

”Man ska respektera varandra, jag kan ju erkänna att vi inte visade respekt för andra, men det var desto viktigare med respekt inom gänget, iallfall för mig. Det var viktigare att få respekt från mina polare än andra som jag inte känner /../ ju mer du ställer upp för dina vänner desto mer respekt får du, de respekterar dig för att du inte är en svikare...och det leder ju också till att du får ett rykte, så det inte är så många som vågar gå på en.”

Hierarki och status.

En av respondenterna talade om hur han med sina barndomsvänner, som inte sysslade med droger och brott, kände sig nedvärderad och att de betraktade honom som en person med låg status. Detta på grund av att det han sysslade med var olagligt och dåligt och att de själva ville vara duktiga på någonting bra så som fotboll eller få goda resultat på ett prov i skolan. Respondenten uttryckte att det fick honom att undvika att umgås med dem eftersom han kände sig som en sämre person än dem.

”Det kändes som att de nedvärderade mig då, så var det ungefär, man kände sig mycket lägre när man kom till dem som inte höll på med sånt [droger och brott], då kände man sig helt underlägsen.”

Det var också viktigt för respondenterna att ständigt klättra upp på den hierarkiska stegen för det uppfyllde återigen en önskan om att bli respekterad och aktad. Goda resultat i form av våldshandlingar men även bra affärer i fråga om droger där en stor summa pengar som ofta var inblandad skulle leda till en upptrappning av status.

”Så vill man ju hela tiden upp på stegen, man ville ju bli bossen av dom alla. Om man är ledare typ då får man mer respekt i samhället, ingen som vågar bråka med en och så.”

”’Fan vad bra du är du slog på han riktigt, kom igen nu går vi och dricker bira, jag bjuder’...man blir ju tuff och går upp på en högre nivå, mer status får man.”

”Jag började sälja väldigt mycket mer droger och då fick jag väl en annan status...dels för att man gjorde mycket pengar och var driftig /../ så då helt

plötsligt hade jag liksom folk som jobbade åt mig och då hamnade jag väl i lite av en ledarposition...det blev en tydlig hierarki helt plötsligt då.”

Grupptillhörighet

Vikten av att få tillhöra en grupp var genomgående betydelsefullt för alla respondenter som talade om ”Vi-känslan” med gruppens styrka och uppbackning som bidragande faktorer. Ensam är inte stark enligt respondenterna.

”Istället för att vara själv mot världen så är det vi mot världen /../ det blir en gemensam sak liksom.”

”Ifall jag inte hade varit med gruppen så skulle jag till exempel bli retad och sen inte ha någon som skyddar mig, då måste man stå där ensam och då blir man inte lika stark och modig om man inte har ett helt gäng bakom sig.”

Gruppen som fristad.

Vidare talas det om att många av de inblandade i kamratgruppen mer eller mindre satt i samma båt. Trassliga hemförhållanden och en känsla av utanförskap i skolvärlden var bidragande faktorer som påpekades av respondenterna. De menade att dessa faktorer ledde till att de sökte sig bort från hem och skola, och istället hittade andra vänner att känna gemenskap med.

”Lärarna i plugget satte mig i specialgrupper, sen har jag fått gjort en massa utredningar på alla dom här, adhd, damp...och sen gjorde jag ’lilla sinnesundersökningen’ och där var det väl nåt sånt här utanförskap jag kände...det var nog det som drog igång det hela /../ jag kände väl kanske mer för att vara med dem som inte var så bra eftersom jag bara blev skälld på och hamnade i särklasser och utreddes som vilket missfoster som helst.”

”Alla hade strul på sitt sätt och alla behövde en fristad där man kunde vara någon annan stans och liksom slippa allt det här.”

”Allt liksom för att slippa behöva komma hem till ett tomt hus, i mitt fall då, eller någon av snubbarna som försökte hålla sig undan stryk av sin farsa...så jag var hellre ute och härjade tillsammans med polare som man kände gemenskap med.”

”Alla var lite rädda för att ta tag i livet och det verkliga som fanns, det var nog gemensamt för alla /../ missnöje med sin egen existens...alla kände sig lite meningslösa...det var jävligt svårt att gå ifrån varandra, vi hade ju upplevt så mycket tillsammans.”

Gemenskapen inom gruppen skapade inte bara en fristad utan respondenterna talade om känslan av trygghet, den trygghet de saknade i sitt hem eller i sin skolklass. Den tryggheten och de starka band som uppstod dem emellan genererade i känslan av broderskap. Likaså redogjorde respondenterna för betydelsen av känslan av att tillhöra.

”Att tillhöra nåt är väldigt viktigt för mig, det är gemenskap, det är allt...en trygghet, en bas, att vara nånting också...man är nånting.”

”Då hittade man den här lilla gruppen där man kunde hålla ihop, verkligen hålla ihop och leva det här livet och skapa sin egen kärlek, sin egen tragedi, sin egen glädje inom den här lilla gruppen då ././ det var väldigt viktigt att känna den här tillhörigheten, vännerna var allt.”

”Det som kom i första hand är ju att man känner gemenskap, om man umgås med såna som är som du till sättet då blir det ju ett starkt band mellan er ././ brödraskapet är viktigt.”

”Det blev som ett brödraskap.”

”Vi stod varandra väldigt nära ././ vi är som en familj.”

Liknande egenskaper och intressen.

Respondenterna uppmärksammade i sina berättelser behovet av att tillhöra en grupp vars medlemmar besitter egenskaper som de själva har, likaså betonades vikten av att de delade samma intressen. Respondenterna reflekterade kring vilka egenskaper och intressen de verkade ha gemensamt med kamraterna de begick brott med, exempelvis nämndes; nyfikenhet på droger, en vilja att leva farligt och uppleva adrenalinkickar. Att ha dessa egenskaper gemensamt med sina kamrater upplevde respondenterna bidra till gemenskapskänsla och starka band.

”Nånstans så är det att alla har nåt gemensamt. Anledningen till att jag då slutade umgås med mina barndomskompisar var för att de ville ju inte röka hasch.”

”Det var ju något gemensamt som vi hade, det var nog en bidragande faktor...man blev liksom mer polare då, eftersom de var precis som jag, vi blev tajtare, mer saker gemensamt som inte andra vanliga människor har, typ så.”

”Vi [respondenten och barndomsvännerna] gillade ju inte samma saker helt enkelt...så det var lite tråkigt och vara med dom liksom, med det här andra gänget då hände det grejer liksom, det blev aldrig tråkigt så det var det som var grejen ././ vi [respondenten och kamraterna han begick brott tillsammans med] var ju mer likasinnade med samma intressen och värderingar.”

Lojalitet gentemot kamratgruppen

Begreppet lojalitet verkade väga lika tungt för respondenterna som respekt. Att visa lojalitet gentemot sina kamrater var en självklarhet, en oskriven regel som helt enkelt skulle följas. Det innebar att ställa upp i alla lägen och att inte tjalla på de andra i gruppen. Bryts lojaliteten betraktas det enligt respondenterna som ett stort svek och kan resultera i att individen faller längst ner på den hierarkiska stegen, eller till och med utesluts ur gruppen helt beroende på graden av svek. Det kan även leda till hämndaktioner från gruppen i form av fysiskt våld.

”Men det är en självklarhet, det är som för ”normala” människor så att säga, att följa sveriges lagar...det finns liksom en slags kod inom den kriminella vägen som man måste, bör följa...den sitter ändå ganska djupt om man varit inne i svängen

ett tag...man ska ställa upp, det är inte så farligt, man har gjort det förut och då kan man ju lika gärna göra det igen...så lojalitet är väldigt väldigt viktigt.”

”När det blir mer riskabelt så är det ännu viktigare att visa att man ställer upp...för då förväntar sig folk ännu mer...ju högre risk...ju högre krav på lojalitet...det var ofta så att man triggade upp varandra och så tvingade man sig själv att genomföra vissa saker.”

”Asså det är ju liksom viktigt att ställa upp för sina vänner, de ställde ju alltid upp för mig...tjänster och gentjänster. Men sen var det ju också så att man inte vill att polarna ska råka illa ut, bli typ ihjälslagen...då måste man ju stötta upp. Lojalitet, det är ju a och o.”

”Om jag gjorde bort mig med de äldre killarna då var jag fruktansvärt rädd i första hand för min fysiska hälsa och i längden att jag skulle bli utesluten.”

”Om man inte följde med så var man ju en tönt...eller så fick man stryk.”

”Det är jätteviktigt för många att inte visa sig svag till sina vänner, man kanske typ är rädd för att om man sviker då kanske det skapas ett rykte om att man inte kan litas på och då kan det vara svårt att få vänner /../ vännerna, de betyder mest i livet och eftersom gemenskapen är så stor så blir ju också lojaliteten stor.”

”Lojalitet, man skulle ställa upp för sina bröder annars mister man ju en familjemedlem.”

En av respondenterna ger en annan vinkel på lojaliteten, vilket han redogör för i sitt berättande om när han i en situation hade blivit sviken av en nära kamrat i gruppen;

”Det blir ju så att man sanktionerar sin egen brottslighet mot sina egna regler...så det finns ingen heder bland tjuvar, det är bara så...man skapar sina egna codex men de är bara till för att brytas ändå.”

Svårighet att banga.

Respondenterna uttryckte sin ovilja att svika eftersom de var rädda för att betraktas som fega eller svikare. Ängslan att svika sina kamrater bottnar i den oro som finns kring att bli utesluten ur gruppen eller det fysiska våld som ibland även tillämpas. Gruppen representerade ju individernas trygghet och därför var en del beredda att gå väldigt långt för att inte svika kamratgruppen. Eget rättfärdigande och avdramatiserande av handlingen samt uppmuntran och påtryckningar i ringa mängd från gruppens sida gjorde att respondenterna kände att utförandet av brottet var obligatoriskt. Likaså hot om uteslutning genererade i att pressen blev för stor.

”Man var tvungen att få det gjort, det kan tyckas vara ett normlöst samhälle...men det fanns ändå normer och upprätthöll man inte dem så tappade det hela sin struktur...och det gör det väldigt svårt...när det handlar om pengar och om grejer som kan ge fängelsestraff då är det väldigt viktigt att veta var man har varandra, och då måste man...svälja en del av sina egna äckelkänslor.”

”Då gällde det att hänga med och har man en gång gjort det så fanns det inget som sa att man helt plötsligt skulle banga /../ ’är man med i leken får man leken tåla’.”

”Det är inte kul att slå då, när personen är rädd /../ men ofta är man två till tre stycken som har gått ihop och bestämt sig för att detta måste göras...då kan man inte backa för då börjar de andra tvivla ifall man står för vad man säger även när det gäller andra grejer /../ så då kan man inte backa.”

”Gruppptrycket... ’kom igen nu för fan, sluta banga ur’... ’sluta vara en sån jävla kärring, ska du vara med oss får du följa med, annars kan du dra åt helvete’...och då kände man ju sig tvungen att följa med, man kunde ju inte vara den fega i gänget.”

”Man är ju hellre en lojal och schysst vän än en bangare /../ till en viss del är det viktigare med gruppens accepterande än ens egna värderingar, det är så jag tänker.”

Hederskodex att inte gola.

Lika viktigt som det var att ställa upp för kamraterna, lika viktigt var det att inte tjalla på sina kamrater, eller ”gola” som respondenterna uttryckte det. Det var samma princip i detta fall, att om någon berättade för mycket för polisen kunde det sluta med uteslutning eller våld. Det föreföll dock vara så att denna hederscodex om möjligt var mer betydelsefull än den föregående. Respondenterna menade att en person som golar inte är en hederlig god vän eftersom de hellre räddar sitt eget skinn än de andras. Även i detta fall är samtliga respondenter beredda att gå långt för att fullfölja denna form av lojalitet.

”Man ska inte gola /../ det är nåt oskrivet /../ regel nummer ett om man säger så /../ man är ju inte populär om man har golat /../ man utsätter ju sig kanske för en risk att bli brutalt uppspöad /../ jag skulle känna starkt hat emot den människan som har golat mig /../ det är många som har gjort det [golat] för att rädda sitt eget skinn men de flesta tar hellre ett straff på tre år än att säga att det är nån annan som har gjort det.”

”Inga riktiga vänner tjallar. Det är inte bra, ingen lojalitet. Jag vet att jag kan lita på mina vänner, och de vet att de kan lita på mig, även när det väl kommer till kritan under förhör med polis och så vidare, jag har ju varit i den situationen nu så jag vet det.”

”Golar man så får man stryk och det vet man ju från början så det gäller att inte försäga sig i polisförhöret. Man skyller aldrig ifrån sig, håller käften och bara förnekar allt, typ spela dum.”

D i s k u s s i o n

Undersökningens syfte var att genom kvalitativa intervjuer få en kunskap för vilka faktorer inom kamratgruppen som upplevs påverka en del unga killar att begå brott. Samt få förståelse för på vilket sätt de unga killarna upplever att det brottsliga beteendet

förstärks av kamraterna. Utgångspunkten var ungdomsperspektivet och de berättelser som respondenterna delade med sig av. Deras erfarenheter och upplevelser samt förmågor att reflektera över sina situationer gjorde att resultatet tjänade sitt syfte. Ur deras redogörelser kunde påverkansfaktorer tas fram som respondenterna ansåg vara viktiga beståndsdelar i deras situation som ungdomsbrottslingar.

Identitetsskapande faktorer

Deltagandet i en grupp har för ungdomar en avgörande betydelse för deras identitetsskapande, detta menar Lalander och Johansson (2007) som länge forskat i ämnet ungdomsgrupper. Det framkom tydligt att känslan av att vara någon och att skapa sig en identitet inom en grupp var betydelsefullt för respondenterna i föreliggande studie. Genom att smälta in och passa in enligt gruppens normer och värderingar och handla som var förväntat av de andra kamraterna blev de accepterade och fick en plats i gruppen. Respondenterna uttryckte att det ofta fanns en förebild inom gruppen att se upp till, en äldre och mer erfaren kamrat och att få dennes accepterande och respekt stärkte deras självkänsla. En del menade att förebilderna trots deras tungt belastade brottsregister ändå blev som storebröder för dem. Detta stämmer överens med den forskning som Uddén (2000) bedrivit, där tar hon upp det faktum att unga killar påverkas negativt av en utebliven förebild. Det finns nämligen ingen som vägleder dem och lär dem hantera sina aggressioner eller impulsiva handlingar. Istället blir det med hjälp av kamraterna som de unga killarna skapar sin manliga identitet. Kamraterna är de som får uppgiften att uppmuntra och förstärka deras självförtroende.

Att bli accepterad inom gruppen grundande sig mycket på respekt, respondenterna berättade att respekten från gruppen kommer i första hand. För att få respekt krävs att individerna uppfyller gruppens förväntningar där varken svaghet, rädsla eller feighet skall vara märkbart. Forskningen som Fondén (2007) ägnat sig åt visar tydliga resultat att respekt är en stor del av kulturen som råder i grupperna, där deltagarna i hennes studie likställer den med rädsla. Vidare beskriver Fondén (2007) att i samband med respekten medföljer även status och ryktet om att vederbörande är farlig. I föreliggande studie är även detta ett vanligt förekommande fenomen där respondenterna talar om att det som ligger till grund för att få respekt är våld samt ryktet. Detta kan tolkas som att den person som andra vet är farlig också får makt över de andra. Den personen blir berömd genom att vara fruktad. För att fortsätta vara det måste han alltid vara beredd att vara våldsam och skada andra. Ju mer respekt, desto högre status och därmed medföljer även ett förhöjt egenvärde.

Endast spekulativa antaganden kan göras kring huruvida respondenternas bristande förmåga att känna egenvärde bottnar i en otrygg uppväxtmiljö. Eftersom deras uppväxtmiljö varken avsåg att undersökas eller tydligt framgick av utsagorna där det endast insinuerades att en otrygg uppväxt var fallet för respondenterna. En större del av respondenterna uppgav nämligen att de många gånger kände sig värdelösa och att livet var meningslöst och de antydde på att det eventuellt kunde bero på att det fanns vissa brister i föräldraskapet de växt upp med. Självkänslan är enligt Brodin och Hylander (2005) inte något som bara kommer som ett brev på posten, utan det är en känsla och uppfattning som utvecklas genom bekräftelse och uppskattning från vuxna i individens närhet. Om en individ enbart får negativ uppmärksamhet eller ingen uppmärksamhet alls, som några av respondenterna upplevde det, spricker även bilden av sig själv som en individ av värde. Därför är det anmärkningsvärt att många av respondenterna upplevde

att gruppen och kamratskapen i gruppen framkallade en känsla av att vara någon, tillsammans med andra som delade deras ensamhet. Det är ett sedan länge etablerat fenomen att barn och ungdomar behöver uppmuntran, kärlek och trygghet för att de ska växa upp till att bli starka individer med en trygghet i sig själv (Brodin & Hylander, 2005; Havnesköld & Mothander, 2003; Hwang & Nilsson, 2006). Får de inte dessa behov uppfyllda söker de sig lämpligen till annat håll där dessa faktorer kan erbjudas. Det Harris (1995, refererad i; Havnesköld & Mothander, 2003) nämner i sin teori angående att individer anpassar sig efter jämnåriga kamrater, bortsett från föräldrarnas värderingar, kan även respondenternas utsagor vittna om. Respondenterna gav ett intryck av att det inom gruppen skojades, de hävdade sig genom att skryta, det pågick interna tävlingar på ett kamratligt sätt och på så sätt fick de bekräftelse, ett ömsesidigt utbyte som fick många av respondenterna att faktiskt må bra.

Grupptillhörighet

En annan bidragande faktor som framträdde ur intervjuerna var vikten av att tillhöra en grupp. Sökandet efter en plats som var skild från utanförskapet de kände i skolan samt i hemmet verkade var en faktor som respondenterna tog vara på. Respondenterna ratade därmed den otrygga miljön i hemmet och vände sig istället till jämnåriga kamrater som många gånger delade samma utsatthet, de var alla utanför men var det åtminstone tillsammans. Gruppen verkade även fungera som en tillflyktsort för dem där gruppmedlemmarna accepterade deras sämre sidor, till och med uppmuntrades. De fann en gemenskap tillsammans med sina kamrater som också var deras gelikar. Därav kände de förmodligen sådan oro att bli övergivna eller uteslutna ur gruppen att de var beredda att gå långt för att inte förlora sin plats i sällskapet. Detta kan styrkas av det Lalander och Johansson (2007) kommit fram till i sina studier kring ungdomsgrupper, vilket är att gemenskapen och vi-känslan förstärks då individen upplever likhet med sina kamrater. Enligt Glueck och Glueck (1950, refererad i; Fondén, 2007) söker sig den unge individen till likasinnade grupper av kamrater. Likaså är detta ett fenomen som Klein (2006) har kommit fram till i sin forskning om gängkriminalitet. Detta är något som samtliga respondenter redogör för då de betonade vikten av att umgås med personer som de hade något gemensamt med, för respondenternas intressen och egenskaper alierade dem från sin familj och skola samt andra vänner eftersom det stred mot samhällsnormerna och ansågs vara dåligt och olämpligt beteende. Istället gav kamratgruppen respondenterna fritt utrymme att agera ut sina spänningssökande egenskaper och utnyttja sin nyfikenhet genom att exempelvis testa droger. Detta kan styrkas av Ring (1999) samt Harris (1998, refererad i; Garbarino, 2000) som menar just detta, att antilegala kamratinfluenser påverkar mer naturligt de ungdomar som besitter spänningssökande egenskaper och karaktärsdrag i form av rastlöshet exempelvis. Gemenskapen kunde växa sig så stark att till och med broderlig kärlek uppstod, kamratgruppen blev den riktiga familjen. Sammanhållningen i brottsliga ungdomsgäng beskrivs som stark och intensiv (Fondén, 2007). Den vi-känsla respondenterna redogjorde för skapade just den tryggheten som inte var lika självklar i deras hemmiljö. Liksom det främlingsskap respondenterna betonade, gentemot sin omgivning, suddades ut i närhet av kamratgruppen.

Kamraterna är enligt utvecklingspsykologin den största inspirationskällan under en viss ålder (Havnesköld & Mothander, 2003; Hwang & Nilsson, 2006). För respondenternas del betydde i hög grad kamraterna allt, det var dem som de umgicks med varje dag, som agerade storebröder och som uppmuntrade när de åstadkommit något bra, enligt

gruppens tycke. Detta är anmärkningsvärt då det till viss del eventuellt innebar att respondenterna hellre mottog negativ uppmärksamhet än ingen uppmärksamhet alls, liksom att bli accepterad av en dålig grupp är bättre än att inte bli accepterad alls. Detta för tankarna till ett berömt citat ur Hjalmar Söderbergs (1997) bok *Doktor Glas*; ”*Man vill bli älskad, i brist därpå beundrad, i brist därpå fruktad, i brist därpå avskydd och föraktad. Man vill ingiva människorna någon slags känsla. Själen ryser för tomrummet och vill kontakt till vad pris som helst.*”

Lojalitet gentemot kamratgruppen

Det tredje som respondenterna belyste var lojalitet. Detta är en faktor som även framgick ur Fondéns (2007) intervjuer med unga brottslingar där tonvikten låg vid att vara lojal och inte tjalla. Den ovilja att svika gruppen som infann sig hos respondenterna kan styrkas av Fondén (2007) eftersom att förbudet att banga och tjalla inte bara var oskrivna regler utan även fungerade som ett gemensamt riktmärke för gruppen. Samt Klein (2006) menar att kriminella ungdomsgrupper kännetecknas av normer som innefattar lojalitet och engagemang. Lojalitet var centralt i samtliga respondenters berättelser i denna studie, och respondenterna ger intrycket att lojalitet är motsvarigheten till kamratlighet där betoningen ligger vid att ställa upp när det behövs, inte backa när det väl gäller och inte tjalla när en krissituation uppstår. Man kan tolka detta som att alla dessa variabler således likställs med vad en god vän är, sann vänskap bottnar i lojalitet och grunden i en grupp är samhörighet. Den som bröt mot de oskrivna reglerna betraktades som en feg svikare samt oduglig vän. Konsekvenserna av det är antingen uteslutning eller förlorad respekt och förtroende och därmed placering på ruta ett igen med en lägre status. Detta vittnar om att respondenterna värderade lojaliteten högt, även till den grad att de gjorde som de blev tillsagda trots det faktum att det kändes fel och att det stred mot deras inre tankar och egna värderingar. Det respondenterna talar om kan återspegla det faktum att gruppens värderingar och normer faktiskt påverkar individerna starkt (Fondén, 2007). Rädslan för att hamna utanför kan vara större än hänsynen till de egna känslorna (Uddén, 2007). En av respondenterna uttryckte att ofta sanktionerades och avdramatiserades den egna brottsligheten för att kunna utföra handlingen trots vetskapen om att det stred mot lagar, regler och egna värderingar. Gruppträck är ett annars synnerligen omtalat begrepp som ofta nämns i samband med att man talar om ungdomar (Lalander & Johansson, 2007), och skulle även kunna tillämpas i respondenternas fall. Dock var det inte ett vanligt förekommande begrepp i föreliggande studies empiriska resultat, där respondenterna nästan inte alls talade om press och påtryckningar från gruppen. Detta tyder på att lojalitet är en oskriven regel, den syns inte någonstans men alla vet att den finns där, likaså förstår alla innebörden av den. Det var en självklarhet för respondenterna att agera som goda vänner och inte bryta den pakt som de ingick i så fort de inträdde gemenskapen i gruppen.

Metoddiskussion

Den kvalitativa metoden till föreliggande uppsats ansågs lämplig av den orsaken att syftet var att söka förståelse och mer djupgående kunskap. En enkätstudie hade dessvärre inte fått samma resultat i den meningen att nyanser och detaljrikedom hade uteblivit. Däremot hade en enkätstudie gett större utrymme för generalisering. Brister med den kvalitativa metoden är att tiden ofta inte räcker till för att intervjua, transkribera och sedan ingående analysera all empiri, därmed blev antalet respondenter endast sju stycken. Generalisering är närmast omöjlig att göra i detta fall, däremot har

det för den delen inte varit det huvudsakliga syftet. Men ett större stickprov ur populationen, alternativt djupare och omfattande intervjuer hade varit att föredra. Den data som dock insamlades gav ett relevant resultat som är brett och med försiktighet har en viss representativitet, denna slutsats dras eftersom en stor del av resultatet har kunnat kopplas ihop med tidigare forskning och teorier kring området i fråga.

Vad gäller undersökningens validitet har många faktorer hållits i beaktning. Innan undersökningens genomförande gjordes ett förarbete i form av litteratursökning samt fördjupning om ämnet. Meningsfullheten av den insamlade datan är av stor betydelse för den kvalitativa validiteten som innebär huruvida syftet kan besvaras utifrån resultatet (Langemar, 2008). Därmed utformades en god intervjuguide baserad på den litteratursökning och genomgång av området som utfördes. I samråd med handledaren ansågs intervjuguiden vara lämplig. I största möjliga mån har det undvikits att låta egna värderingar styra analysarbetet av datamaterialet som näst intill har lämnats oberörd endast små korrigeringar från tal- till skriftspråk. Det är respondenternas subjektiva uppfattningar som utgjort basen för undersökningen. Vad som också kan styrka validiteten är att det i metodavsnittet kan utläsas en noga och utförlig redogörelse (Langemar, 2008). Det är förhållandevis lätt att den som skriver blir insnöad och därför kan det rimligtvis ha underlättat med en andra part att ventilera tillsammans med. Dock är fördelen med enskilt arbete att analyseringen och tolkningen inte har färgats av andras åsikter. Dessutom finns det en risk att empirin övertolkas om det i för stor omfattning bollas fram och tillbaka mellan olika parter. Därför har analysen i detta fall enbart förlitats till empirin.

En av intervjusituationerna upplevdes som något komplicerad för intervjuaren eftersom respondenten hade svårigheter att uttrycka sig verbalt och forma sina tankar i ord. Intervjuguiden var konstruerad på så sätt att ”ja- och nej-frågor” i största mån undvikits, trots det var respondentens svar knapphändiga och kortfattade. Respondenten delade ändå med sig av information som kunde komma till användning. På grund av olika aspekter som statusskillnad, åldersskillnad samt vissa kulturella skillnader kan det uppstå ett glapp mellan intervjuare och respondent. Som intervjuare var det därför viktigt att hålla en balanserad distans. Eventuellt har respondenterna redan sämre erfarenheter av samtal med vuxna där förtroende sällan förekommer. Därför var det av vikt att intervjuaren skulle ha en neutral ställning och inte använda akademiskt språk eller invecklade fraser, utan ett naturligt samspel i ett samtal mellan två individer var målet. Eftersom det inte var en större åldersskillnad mellan intervjuare och respondent, kunde det rimligtvis ha påverkat respondenterna positivt, då de kunde känna sig relativt avslappnade i den annars konstlade situationen, och därmed fritt samtala om sina erfarenheter. Med balansen som nämnts innebär att intervjuaren var tvungen att bibehålla allvaret av situationen trots den avslappnade stämningen, detta lyckades genom att respondenterna var mogna nog att inse allvaret. Därför var det handplockade urvalet lämplig med sexton år som nedre gräns. Likaså var det en fördel att respondenterna hade lämnat brottsligheten bakom sig, detta medförde att de haft möjlighet att reflektera och fått nytt perspektiv på sin tillvaro. Det upplevdes att en del av respondenterna hade en viss vana av intervjusituationer i liknande sammanhang sedan innan, vilket kan ses som både en fördel och en nackdel. Fördel i den bemärkelsen att de har en förmåga av självreflektion och vet hur de skall dela med sig. Nackdel i det avseendet att de eventuellt formar sina svar på ett konstlat och invariant sätt, vilket förminskar spontaniteten och de naturliga svar som efterfrågas.

Sammanfattande reflektioner

Alla de nämnda faktorerna är sammanflätade och den ena variabeln påverkar den andra och så vidare. Det är ett mönster, en livsstil för många av killarna som är svår att bryta sig loss från av den orsaken att det ligger så djupt rotat. Egenvärdet, att känna sig betydelsefull och värdefull är av yttersta vikt, det är egentligen grunden till allt, och det är vad som bör stärkas från dag ett. Finns det däremot brister i uppbyggnaden av självbilden fallerar hela konceptet om att ”jag är någon”. Identifiering av andra gelikar kan ofta ligga nära till hands istället, andra som är lika vilsna och med dessa uppstår snabbt och okomplicerat en känsla av samhörighet, gemenskap uppstår. I gemenskapen ingår vänskap och bilden av vad en sann vän är finner man även i begreppet lojalitet. Men då lojaliteten blir ett hinder, när vederbörande blir tvungen att handla mot bättre vetande, eller till och med mot de egna värderingarna, det är då bilden av en sann vän möjligtvis krackelerar. Skall jag vara en lojal och trogen vän, eller skall jag gå emot det jag tror på och står för? Väljs det sistnämnda valet slungas man ut ur gruppen lika fort som blixten slår ner, och återigen – ruta ett. Ingen tillhörighet, lika vilsen som innan. Det är detta dilemma som troligen är återkommande i respondenternas tankar, och vågar jag säga att det är ett vanligt förekommande fenomen? För allt de egentligen vill är att vara accepterad, medräknad, omtyckt och respekterad.

Framtida forskning

Föreliggande studie kan ligga till grund för framtida undersökning med fler respondenter för att ge utrymme för ett flerdimensionellt och mer djupgående resultat. Det är ett aktuellt och angeläget samhällsfenomen som det finns ett stort intresse vid. I den samhällskultur som råder förefaller det också vara så att brottsligheten bland ungdomar ökar och sprider sig i allt lägre åldrar, även tjejernas brott blir i allt större utsträckning grövre. En intressant aspekt kan därför vara att undersöka om det finns några skillnader mellan könen, om tjejer och killar påverkas på olika sätt av sina kamrater, och isåfall på vilket sätt. Ett annat åldersperspektiv kan vara tänkvärt eftersom brottslighet börjar i tidig ålder i många fall. Ytterligare ett perspektiv kan vara att ta mer reda på hur en ledare förhåller sig till fenomenet, på vilket sätt de anser sig påverkas och hur de gör i sina ageranden som ledare i gruppen.

R e f e r e n s e r

Brodin, M. & Hylander, I. (2005). *Att bli sig själv*. Stockholm: Liber.

Brottsförebyggande Rådet (2000). *Ungdomar som rånar ungdomar i Malmö och Stockholm*. Brå-rapport 2000:6. Tierp: Tierps Tryckeri.

Brottsförebyggande Rådet (2006). *Ungdomar och brott åren 1995-2005*. Brå-rapport 2006:7. Västerås: Edita Norstedts.

Dunér, A. & Haglund, B. (1974). *Tonårspojkar och brott*. SÖ-rapport 1974:8. Stockholm: Rosenlundstryckeriet.

Dyer, C. (2006). *Research in psychology – A practical guide to methods and statistics*. Oxford: Blackwell Publishing.

Estrada, F. & Flyghed, J. (2007). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Polen: Studentlitteratur.

- Fondén, C. (2007). "Gola aldrig ner någon". I: F. Estrada & J. Flyghed (Red.), *Den svenska ungdomsbrottsligheten* (sid. 213-248). Polen: Studentlitteratur.
- Garbarino, J. (2000). *Pojkar som gått vilse*. Stockholm: Norstedts Tryckeri.
- Gottfredson, M. R. & Hirschi, T. (1990). *A general theory of crime*. Stanford: Stanford University Press.
- Havnesköld, L. & Risholm Mothander, P. (2003). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Liber.
- Hwang, P. & Nilsson, B. (2006). *Utvecklingspsykologi*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Klein, M. (2006). Peer effects in naturally occurring groups - The case of street gangs. I: K. Dodge, T. Dishion & J. Lansford (Red.), *Deviant peer influences in programs for youth: Problems and solutions* (sid. 234-250). Guilford Press.
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.
- Lalander, P. & Johansson, T. (2007). *Ungdomsgrupper i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Langemar, P. (2007). *Kvalitativ forskningmetod i psykologi*. Stockholm: Liber.
- Nationalencyklopedins hemsida. Besökt 6 maj 2009 på www.ne.se
- Ring, J. (1999). *Hem och skola, kamrater och brott*. Akademisk avhandling, Stockholms Universitet.
- Sarnecki, J. (2007). Nätverk eller gäng? Medbrottslingenskap hos ungdomar. I: F. Estrada & J. Flyghed (Red.), *Den svenska ungdomsbrottsligheten* (sid. 155-182). Polen: Studentlitteratur.
- Söderberg, H. (1997). *Doktor Glas*. Stockholm: Albert Bonniers Förlag. Sjätte upplagan.
- Uddén, G. (2000). "Det var nå't med uppväxten" – *Unga kriminellas livshistorier*. Stockholm: Fälth & Hässler.
- Vetenskapsrådets hemsida. Besökt 24 april 2009 på www.vr.se